

Uddybning og præcisering af notat vedr. kvalitetssikring af udpegningsgrundlaget for beskyttede områder i Kattegat

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 18. juni 2013

Jørgen L.S. Hansen

Institut for Bioscience

Rekvirent:
Naturstyrelsen
Antal sider: 4

Faglig kommentering:
Jakob Strand
Kvalitetssikring, centret:
Poul Nordemann Jensen

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dce.au.dk>

Naturstyrelsen (NST) har henvendt sig til DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi (DCE) og anmodet om at få uddybet og præciseret et notat fremsendt fra DCE til NST 15. maj 2013 om kvalitetssikring af udpegningsgrundlaget for beskyttede områder i Kattegat. Med reference til notat af 15. maj 2013 og NST's bemærkninger af 4. juni 2013 har DCE følgende uddybende og kommentarer og bemærkninger til NST anmodning.

NST har bedt om DCE præcisere, hvilken definition af den bløde bund som anbefalingerne tager udgangspunkt i. DCE har anført (notat af 15. maj), at begrebet blød havbund oftest anvendes bredere end NST's definition for dermed at præcisere, at alle blødbundssamfund dermed ikke er omfattet af NST's definition. DCE er dog enig med NST i, at den anvendte definition og afgrænsning af blødbund er operationel i forhold til de specifikke dyresamfund, der er beskrevet i udpegningsgrundlaget. DCE har endvidere vurderet, at udbredelsen af habitattypen, således som NST definerer den, er større end det fremgår af arealet i materialet fra NST. Denne *vurdering* bygger på datamateriale fra bundfaunaovervågningen i NOVANA, som dokumenterer habitater, der falder indenfor NST definition af blødbund, men som er beliggende uden for de områder, der er markeret i materialet fra NST. En mere præcis kortlægning vil formentlig kræve direkte prøvetagning af havbundens øverste 20 cm. DCE foreslår at denne usikkerhed fremgår af udpegningsgrundlaget eventuel ved at angive blødbundens areal som "minimum".

NST beder DCE om specifikke kort, der angiver alternative placeringer af de beskyttede områder. DCE har tidligere foreslået, at en større del af beskyttelsesområdet udlægges i det sydlige Kattegat. Dette er en generel anbefaling, der bygger på en vurdering af, at dette område kan være særligt vigtigt for opretholdelsen af en høj biodiversitet i andre områder i de indre danske farvande (donorområde). Anbefalingen af en mere sydlig placering af beskyttelsesområdet bygger på, at det sydlige Kattegat hydrografisk set er tættere forbundet med lignende habitater i Bælthavet, vestlige Østersø og fjorde tilknyttet til disse farvandområder. Man kan sige, at det sydlige Kattegat har en mere "opstrøms" placering i forhold til at bidrage til biodiversiteten i de indre danske farvande. DCE kan ikke i en sådan kortfattet udredning som denne præcisere placeringen nærmere på baggrund af den nuværende viden om emnet og anbefaler, at der iværksættes en undersøgelse af dette centrale spørgsmål.

NST påpeger, at der *er* anvendt data fra den nationale bundfaunaovervågning. DCE har i de tidligere fremsendte bemærkninger efterlyst at data fra den nationale overvågning i højere grad blev inddraget. I materialet fra NST er der kun inddraget forekomster af fire arter/artsgrupper. Dermed anvendes kun en forsvindende del af den store mængde data, der er i den nationale database. I udpegningsgrundlaget fra NST beskrives der fire dyresamfund, hver især karakteriseret ved en dyreart/arts-gruppe. I baggrundsmaterialet for udpegningsgrundlaget skelnes der ikke klart mellem de enkelte arters forekomst og forekomsten af de faunasamfund, som disse arter ofte/nogen gange er knyttet til. Da det er dyresamfund, der ønskes beskyttet, finder DCE, at det er relevant at basere de forudgående analyser på det samlede "faunasamfund" snarere end enkelt arters forekomst. Den samlede biodiversitet, som også indgår i udpegningsgrundlaget, bør naturligvis også vurderes ud fra den samlede artsliste. Når DCE finder det vigtigt at basere udpegningen på *faunasamfund* så skyldes det, at det er ikke givet, at de fire karakterarter i deres nuværende forekomst udgør en del af et "typisk Ha-

ploos-samfund", "Hestemusling samfund" osv. Det skyldes, som NST selv skriver, at "der er glidende overgange" imellem dyresamfundene. Herudover er de fire arter/grupper sandsynligvis særligt følsomme overfor slæbende fiskeredskaber og deres forekomst kan være "presset" ud i randområderne af deres oprindelige hovedudbredelsesområde og/eller være associeret til andre faunasamfund. En analyse af de øvrige arters forekomst ville kunne give svar på, hvorvidt "resten" af de nævnte dyresamfund (dvs. samfund uden karakterarterne) i dag er til stede indenfor habitattypen og give en indikation, om potentialet for at genoprette habitatet er tilstede. Med hensyn til resten af det underliggende datamateriale, som DCE er blevet bedt vurdere, så har DCE ikke noget forhåndskendskab til de data, der stammer fra OCEANAS togter og kan ikke vurdere disse datas kvalitet og anvendelighed i denne sammenhæng. DCE er enig i at anvendelsen af video transekter er et væsentligt og uundværligt redskab til at vurdere større områder for den epifauna, der kan afsløre tilstedeværelsen af det nedgravede infaunasamfund, som ønskes beskyttet, men bør suppleres med kvantitative prøver af infaunaen.

NST er enig med DCE i, at den oprindelig udbredelse af de omtalte dyresamfund i højere grad bør tilgodeses. DCE har i det oprindelige notat anført dette som et forhold, der bør prioriteres. DCE har dog ikke nok konkret viden til at kunne kvalificere dette yderligere i form af kort mm. Der er behov for at udrede den eksisterende viden om ændringerne i habitaterne og dyresamfundene i perioden fra Petersens undersøgelser og frem til i dag. DCE må derfor indtil videre henviser til eksisterende kort baseret på Petersens undersøgelser fra 1883-1917.

DCE bliver bedt om at vurdere, om det er sandsynligt, at de oprindelige dyresamfund vil etablere sig i de områder, der omfattes af beskyttelsen. Det er svært at vurdere, om de oprindelige samfund rent faktisk vil etablere sig i deres oprindelige udbredelsesområde. Forhold som permanente forandringer i den fysiske habitat, økosystemets struktur, klimaforandringer eller andre forhold (f.eks. hvis arterne er blevet meget sjældne i hele regionen omkring Kattegat) kan forhindre en sådan tilbagevenden til referencetilstanden. For langsomtvoksende og habitatskabende arter som hestemuslingen må det endvidere forventes, at processen forløber over årtier. Men med disse forhold har DCE ikke umiddelbart kendskab til konkrete forhold, som forhindrer en tilbagevenden til den oprindelige tilstand.

Som beskrevet ovenfor så har DCE i de første bemærkninger (notat af 15. maj) påpeget, at det er sandsynligt, at en beskyttelse af blødbundshabitaten i det sydlige Kattegat vil få positive indvirkning på biodiversiteten i de indre danske farvande og Østersøen. DCE har foreslået, at et større sammenhængende område placeres i det sydlige Kattegat og, såfremt en prioritering er nødvendig, at de områder, der ligger nordligere, indskrænkes til at dække "specielle geomorfologiske områder" og de dertil knyttede habitater. En indskrænkning af disse områder vil ikke øge afstanden væsentligt mellem de foreslåede beskyttelsesområder. Men hvorvidt områderne dermed bliver for små til at opretholde velfungerende økosystemer, kan DCE ikke afvise. Det er DCE's vurdering, at det er svært at generalisere om den kritiske afstand mellem beskyttelsesområder (fra studier andre steder), når det gælder sammenhængen mellem dyrepopulationer, der spredes som plankton. Sammenhængen vil i disse tilfælde afhænge af de lokale hydrografiske forhold. Som det er beskrevet ovenfor, så mangler DCE den nødvendige viden

til, at kunne konkretisere de foreslåede principper for placering af beskyttelsesområder i form af kort.

NST ønsker en uddybning af konklusionen (notat af 15. maj), hvor DCE skriver at "hensynet til bundfaunaens biodiversitet generelt skal integreres i forslaget". DCE har igennem en årerække konkluderet, at biodiversiteten på den bløde havbund er under pres, og at der over en periode på 10-15 år er sket en halvering af alfa-diversiteten (diversiteten i de enkelte prøver). Årsagen til denne markante udvikling har ikke kunnet fastslås, men der er fremsat en hypotese om, at den fysiske forstyrrelse kan være en del af årsagen. Der er endvidere blevet peget på, at oprettelse af større beskyttelsesområder (f.eks. marine nationalparker), hvor der ikke anvendes slæbende fiskeredskaber, kan være et virkemiddel. Herudover har Danmark forpligtiget sig til at beskytte biodiversiteten generelt, og da den bløde havbund rummer en meget stor del af den samlede marine biodiversitet, vil beskyttelsen af den bløde havbund give et væsentligt bidrag til at stoppe tilbagegangen (se f.eks. Hansen m.fl. 2012). Endelig kan det anføres, at en høj biodiversitet er med sikre et robust økosystem og økosystemfunktion, som er en del af udpegningsgrundlaget.

Reference

Jørgen L. S. Hansen, Stig Markager, Peter Rask Møller, Ib Krag Petersen, Rasmus Due Nielsen og Signe Sveegaard (2012) Hvordan sikre vi havets biodiversitet. I Hans Meltofte Ed: Danmarks Natur mod 2020. Det Grønne Kontaktudvalg.